

Demen-Dieden

Nieuwsbrief

Zomer 2018

In september 2017 presenteerden Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat, K3Delta en Wetering op een inloopbijeenkomst in dorpshuis Onder d'n Plag de beoogde natuurontwikkeling door kleiwinning in de uiterwaarden bij Demen en Dieden. In de tussentijd hebben wij niet stilgezeten. De belangrijkste onderzoeken (archeologie, bodemkwaliteit, geohydrologie, geotechniek en rivierkunde) zijn uitgevoerd. Ook heeft er veelvuldig afstemming plaatsgevonden met het project Meanderende Maas. Beide projecten lijken elkaar te kunnen versterken. In de komende periode wordt op basis van de onderzoeken het definitieve inrichtingsontwerp opgesteld. In deze nieuwsbrief praten wij u graag bij over de stand van zaken.

Veldonderzoek ten behoeve van de planuitwerking

Misschien is het u opgevallen dat er recent veldwerk is uitgevoerd in de uiterwaarden. Zo is er een gecombineerd booronderzoek uitgevoerd om enerzijds de archeologische verwachting te specificeren en anderzijds de bodemkwaliteit te bepalen. In totaal zijn er maar liefst 549 boringen gezet. Het archeologisch veldonderzoek en het bodemonderzoek is uitgevoerd door respectievelijk Greenhouse Advies en LievenseCSO.

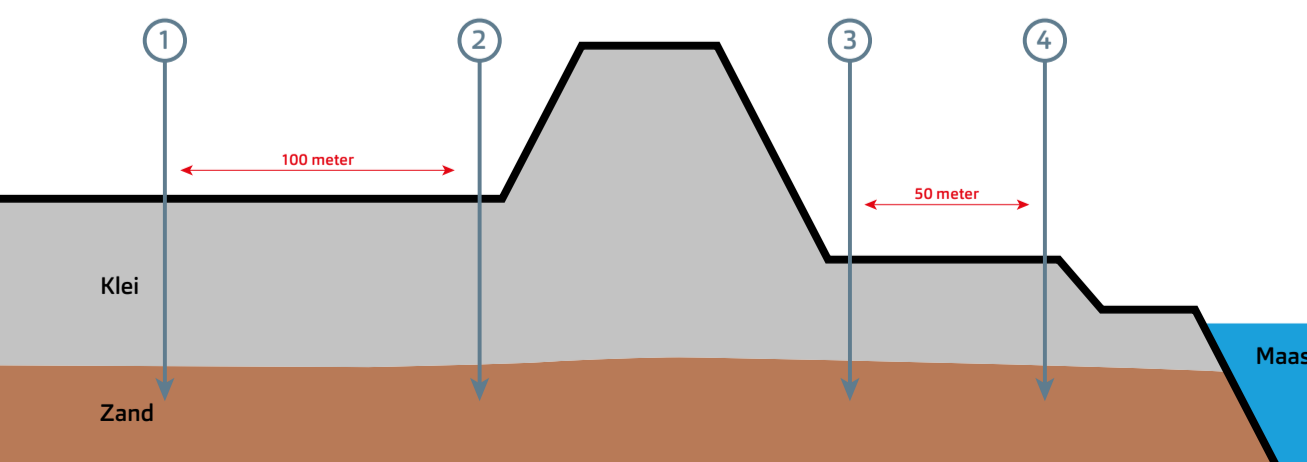
Daarnaast is in samenwerking met het Waterschap Aa en Maas (Meanderende Maas) een meetgebied van peilbuizen geplaatst om te kijken naar de grondwaterhuishouding in het gebied. Voor de dijkversterking hebben zij ook baat bij de onderzoeksgegevens. Hiermee kan de uitgangssituatie voor het geohydrologisch onderzoek worden bepaald. Er zijn in totaal 4 meetgebieden, met per meetgebied vier peilbuizen.

Conclusies en vervolg

Er zijn tijdens het archeologisch veldonderzoek nagenoeg geen archeologische indicatoren waargenomen die duiden op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. Vanuit archeologie zijn er dan ook geen belemmeringen ten aanzien van de uitvoering van het project. Hetzelfde geldt voor het bodemonderzoek.

Op de achtergrond wordt nu ook berekend in welke mate het plan kan bijdragen aan een waterstandsval bij hoogwater. Tevens wordt nog een onderzoek naar de huidige natuurwaarden uitgevoerd. Gezien het actuele gebruik als landbouwgrond zijn de huidige natuurwaarden naar verwachting beperkt.

Schematische weergave van een meetraai met peilbuizen aan weerszijden van de dijk.

Enkele van de geplaatste peilbuizen zijn vanaf de dijk goed zichtbaar.

Voor het gecombineerde onderzoek ten behoeve van archeologie en het bepalen van de bodemkwaliteit zijn vele handboringen uitgevoerd.

Minister Van Nieuwenhuizen bezoekt Meanderende Maas en doet ook Demen-Dieden aan

Iwan Reerink (K3Delta) geeft een toelichting op het project Demen-Dieden voor minister Cora van Nieuwenhuizen, partners en vertegenwoordigers van Meanderende Maas.

Op 11 juni 2018 heeft minister Cora van Nieuwenhuizen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat op uitnodiging van Lambert Verheijen (dijkgraaf van Waterschap Aa en Maas) en Johan van den Hout (gedeputeerde Provincie Noord-Brabant) een bezoek gebracht aan Meanderende Maas. Doel van het bezoek was om kennis uit te wisselen om tot goede besluitvorming te kunnen komen voor volgende integrale rivierverruimingstrajecten. Meanderende Maas, een project waarbij wordt ingezet op de combinatie van rivierverruiming, dijkversterking en gebiedsontwikkeling, is hiervan een goed voorbeeld.

Natuurontwikkeling en rivierverruiming met kleiwinning als drager

Een veldbezoek met vertegenwoordigers en partners van het project eindigde in Dieden. Daar vertelde Iwan Reerink van K3Delta, mede namens de eigenaren en mede-initiatiefnemers Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat Zuid-Nederland en Wetering, over het natuurontwikkelingsproject in de uiterwaarden van Demen en Dieden: "Er wordt circa 1,1 miljoen kuub keramische klei gewonnen om daar bakstenen van te maken. Het graafwerk brengt geld binnen en zorgt voor nieuwe natuur met meer ruimte voor het water. Door de afzet van grondstoffen voor de grofkeramische industrie (en mogelijk dijkversterking) is sprake van duurzaam gebruik van vrijkomende grondstoffen. Zoals dat recent ook bij de Hemelrijkse Waard tussen Oijen en Lithoijen is gebeurd. Het project Demen-Dieden wordt als 'voorloper' binnen Meanderende Maas gezien. Een mooie samenwerking!"

De minister sprak tegenover het Brabants Dagblad nog mooie woorden over het gebied. "Dat dit gebied in trek is, daar kun je je zeker op een mooie dag als vandaag alles bij voorstellen", aldus Van Nieuwenhuizen.

Dit is het voorlopige ontwerp. Dit ontwerp wordt wellicht nog aangepast naar aanleiding van de lopende onderzoeken.

Wijzigingen in het ontwerp

Het inrichtingsplan zoals dat tijdens de inloopbijeenkomst in september 2017 is gepresenteerd, is onder andere naar aanleiding van een overleg met de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) van de gemeente Oss en enkele interne ontwerpessies op bepaalde onderdelen gewijzigd. De CRK adviseert het college van burgemeester en wethouders op het gebied van ruimtelijke kwaliteit over grote en beeldbepalende projecten en ontwikkelingen.

Wijzigingen ten opzichte van het vorige inrichtingsplan:

1. Bakenbomen

De bestaande bakenbomen zijn in het ontwerp ingepast. In de regio worden de bakenbomen als beeldbepalende (karakteristieke) elementen beschouwd. Zo heeft de gemeente Oss de bakenbomen opgenomen op de lijst van 'Bijzondere bomen'. Het plan geeft de mogelijkheid om in het kader van verjonging nieuwe bakenbomen aan te planten. De nieuwe bakenbomen kunnen na de graafwerkzaamheden op het toekomstige (lagere) maaiveld worden aangeplant. Mede-initiatiefnemer Rijkswaterstaat is overigens de eigenaar van de oeverzone, waarop de bakenbomen staan.

2. Fiets- en voetveer Batenburg-Demen

Uit een overleg met Uiterwaarde, de uitbater van het voet- en fietsveer, is gebleken dat zij het niet wenselijk achten dat de aan- en afmeerplaats in de nevengeul komt te liggen. In de basisvariant is de bestaande aan- en afmeerplaats dan ook ingepast.

3. Lelyzone

Na de overstromingen van januari 1926 tekent ir. C.W. Lely (de zoon van Cornelis Lely, bedenker van de Afsluitdijk) een plan om de afvoer van de Maas te verbeteren. Het plan bestond onder andere uit het kanaliseren van de Maas, wat door rechte lijnen nog altijd in het landschap zichtbaar is. Op plekken waar de zogenoemde Lelylijn nu nog in het landschap zichtbaar is, wordt deze geaccentueerd door het graven van een steilrand (buiten de beschermingszone). Deze steilranden bieden broedgelegenheden aan ijsvogels en oeverzwaluwen.

In het westen vormt de Lelylijn de oever van de geïsoleerde geul. Deze lijn doet hier ook dienst als beheerpad voor Natuurmonumenten. Het is straks mogelijk om hier te wandelen en te struinen.

4. Route voor mindervaliden

Het gebied wordt vrij toegankelijk voor extensieve, natuurgerichte recreatie (struinen). Natuurmonumenten heeft een afspraak om voor mensen die minder goed ter been zijn een korte (verharde) route aan te leggen ter plaatse van het smalle deel tussen de Demense en de Diedense uiterwaard. Dit gebied deed vroeger dienst als vluchtplaats voor het vee bij hoogwater. Volgens de lokale historicus Helm van Rijn werd deze plek het Groot en Klein Vöske genoemd. Wellicht een mooie naam voor deze route.

5. Diedensche Uiterdijk

Vanuit de CRK werd de vraag gesteld of het niet logischer zou zijn om een koppeling met het naastgelegen (en in uitvoering zijnde) project Oeverzone Diedensche Uiterdijk te maken. Het project in de Diedensche Uiterdijk is een samenwerking tussen Natuurmonumenten en baksteenfabrikant Rodruza. Vanuit ecologisch opzicht is bewust geen koppeling gemaakt tussen de geulen van beide projecten. Het heeft naar verwachting geen meerwaarde om de geïsoleerde geul in Demen-Dieden benedenstrooms met het (historische) geulenpatroon van de Oeverzone Diedensche Uiterdijk te verbinden. Door de lage dynamiek kunnen zich hier water- en oevervegetaties ontwikkelen. Voor de geïsoleerde geul in Demen-Dieden geldt het vegetatierijk restant van de oude meanderboog van de Diedensche Uiterdijk (gelegen in de schaduw van de radio- en TV-toren bij Megen) als voorbeeldgebied.

Afstemming tussen Demen-Dieden en Meanderende Maas

De afgelopen periode heeft intensieve afstemming plaatsgevonden tussen Demen-Dieden en Meanderende Maas. Daarbij is met name gekeken hoe het plan voor Demen-Dieden zich verhoudt tot de plannen van Meanderende Maas en andersom. Verschillende plannen (ook wel alternatieven genoemd) voor Meanderende Maas zijn mede op basis van een aantal zogenoemde werkplaatsen tot stand gekomen. In de afgelopen maanden heeft een groep van zo'n 40 omwonenden, recreanten, ondernemers en agrariërs in deze werkateliers meegedacht over de invulling en inrichting van het gebied en de waterveiligheid.

Conclusie en vervolg

In de trechtering bij Meanderende Maas van ideeën naar kansrijke alternatieven lijkt het erop dat de ontwerpen van Demen-Dieden en Meanderende Maas uiteindelijk goed op elkaar aansluiten. De komende tijd wordt de afstemming tussen beide partijen voortgezet. Doordat Demen-Dieden en Meanderende Maas voor het geohydrologisch en

Afstemming tussen het ingenieursteam van Meanderende Maas en het projectteam Demen-Dieden.

geotechnisch onderzoek (deels) gezamenlijk optrekken, wordt zo efficiënt mogelijk gewerkt.

Meanderende Maas trekt voor de samenwerking en afstemming ook bewust een aantal onderzoeken voor het traject Demen-Dieden naar voren, omdat wij nog dit jaar de planuitwerking willen afronden. Meanderende Maas beoogt de planuitwerking voor het gehele traject Ravenstein-Lith in 2022 af te ronden.

K3Delta en Wetering aanwezig op inloopavond Meanderende Maas

K3Delta en Wetering waren met een aparte stand (links) op de inloopavond van Meanderende Maas aanwezig.

Vanwege de raakvlakken van het project Demen-Dieden met Meanderende Maas (en andersom) waren ook K3Delta en Wetering op donderdag 14 juni aanwezig op de inloopbijeenkomst van Meanderende Maas in Acropolis in Megen. In een eigen stand beantwoordde K3Delta vragen over het project Demen-Dieden. Op de bijeenkomst kwamen ruim 100 inwoners en belanghebbenden af. Men reageerde enthousiast op het project Demen-Dieden. Een enkele vraag had betrekking op de wijze van uitvoering.

Uitvoering

Het project Demen-Dieden wordt naar verwachting in een periode van circa 7 jaar uitgevoerd. Er zijn telkens deelgebieden ter grootte van circa 7 hectare in bewerking. Deze uitvoeringsperiode loopt parallel met de afzetmogelijkheden van keramische klei bij de steenfabrieken in de regio (en mogelijk ten behoeve van dijkversterking). Deze deelgebieden worden ook meteen fasegewijs opgeleverd, zodat de natuur zich al gedurende de uitvoering van het project kan

ontwikkelen. De deelgebieden zijn na oplevering meteen toegankelijk voor de omgeving. Door de gefaseerde uitvoering zal het beslag hiervan op de omgeving straks beperkt zijn.

Afvoer van klei per schip

Voor de uitvoering van het grondverzet worden hydraulische graafmachines en mogelijk ook een shovel ingezet. De keramische klei wordt via vrachtwagens, die alleen binnen het projectgebied rijden (dus in de uiterwaard), naar de oever van de Maas gebracht. Daar wordt de klei via een zogenoemde (mobiele) Baileybrug in het schip geladen. Door de klei via het water af te voeren naar de steenfabrieken blijft de hinder voor de directe omgeving zoveel mogelijk beperkt. Zo zal er nagenoeg geen hinder worden ervaren.

Presentaties

Vanuit Meanderende Maas waren er drie momenten waarop een presentatie gevolgd kon worden. Na elke presentatie was er de mogelijkheid om vragen te stellen aan projectmedewerkers van Meanderende Maas. Op de avond konden bewoners zich ook laten informeren over de aanpassingen in de 'legger primaire waterkeringen' van Waterschap Aa en Maas. Deze aanpassing hangt samen met het project Meanderende Maas.

De klei wordt via vrachtwagens over een zogenoemde Baileybrug in het schip geladen.

Uit de streek

In gesprek met Ed Steiger van Camping de Maasakker

Ed Steiger is eigenaar van Camping de Maasakker in Megen, gelegen op een afstand van ongeveer een kilometer van het projectgebied Demen-Dieden. Dat de Maasuitwaarden in trek zijn blijkt ook uit het groeiende aantal campinggasten per jaar. De camping zag het aantal gasten toenemen van 85 in 2013 tot 1600 vorig jaar. Als betrokken ondernemer is Ed Steiger ook actief binnen de Ondernemersvereniging Megen, Haren en Macharen en de klankbordgroep van Meanderende Maas.

Wij liepen de eigenaar van het natuurkampeerterrein op de inloopbijeenkomst van Meanderende Maas tegen het lijf en vroegen hem naar het inrichtingsplan Demen-Dieden.

"Ik ben enthousiast over het plan voor Demen-Dieden, net als over het in uitvoering zijnde buurproject hier pal achter de deur", doelend op het project Oeverzone Diedensche Uiterdijk van Natuurmonumenten en baksteenproducent Rodruza. "Het is wel belangrijk dat het gebied toegankelijk blijft en dat zeg ik natuurlijk ook een beetje vanuit commercieel oogpunt. Van mijn gasten wil 99% door de uiterwaarden wandelen, men wil van de paden af. Door het gebied ligt de populaire NS-wandelroute 'Land van Ravenstein'."

Met de uitvoering van het project leggen wij voor langere periode beslag op de uiterwaard. Hoe denk jij hierover?

"Door de uitvoering van het project Oeverzone Diedensche Uiterdijk hier in de 'achtertuin' weet ik wat ik kan verwachten. Ik moet de campinggasten soms wel uitleggen wat er in de uiterwaarden gaande is, maar die uitleg maakt mensen vervolgens ook weer nieuwsgierig om zelf te gaan kijken en een wandeling door de uiterwaarden te maken. De overlast beperkt zich eigenlijk tot de aanvoer van materieel in de ochtend en de afvoer van het materieel bij het afsluiten van de werkdag. Daar heb ik begrip voor."

Wil je de lezer van deze nieuwsbrief nog iets meegeven?

"In de gesprekken met mensen uit de regio valt mij telkens weer op hoe weinig de mensen van de projecten afweten, terwijl er voldoende informatiemomenten zijn. Dit geldt voor zowel Demen-Dieden als Meanderende Maas. Nu is het moment om je te laten informeren over de projecten en betrokken te raken", aldus Ed Steiger.

K3Delta en Wetering laten bewoners van Demen en Dieden de Hemelrijkse Waard zien

Wandeling met omwonenden uit Demen en Dieden door de Hemelrijkse Waard.

Op woensdag 23 mei 2018 hebben K3Delta en Wetering een tiental bewoners van Demen en Dieden (en een enkeling uit Megen en Oss) de Hemelrijkse Waard tussen Oijen en Lithoijen laten zien als voorbeeldproject voor Demen-Dieden. Het gebied is als NURG-project (Nadere Uitwerking Rivierengebied) recent ingericht om zowel de riviernatuur als hoogwaterveiligheid te verbeteren. Kleiwinning heeft ook hier een grote rol gespeeld. Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat zijn eigenaar van het gebied. Het gehele gebied wordt beheerd door Natuurmonumenten. De avond werd op verzoek van omwonenden georganiseerd om te laten zien hoe de uitvoering van een dergelijk project in zijn werk is gegaan en hoe de natuur in een korte periode ná uitvoering haar beslag neemt.

De zonnige avond werd aangevangen met een korte toelichting op het plan voor Demen-Dieden door Jildert Hijlkema van K3Delta en landschapsarchitect Adri Voorwinden. Het plan is zoveel mogelijk gestoeld op het

Een onderdeel van de Hemelrijkse Waard

principe van reliëfvolgend ontkleien (klei afgraven tot op de onderliggende zandlaag). Aan de Diedense zijde wordt hier bewust vanaf geweken. Het kleipakket is hier zo dik dat door alles af te graven alleen maar water zou ontstaan. Voor de beoogde natuurdoelstellingen van het project is dit niet wenselijk.

Vanuit de uitkijktoren op de Ooijense Benedendijk aan de rand van de Hemelrijkse Waard vertelde Iwan Reerink (eveneens K3Delta) over de achtergrond van het project Hemelrijkse Waard: "Na de uitvoering van een succesvol pilotproject aan de oostkant van het gebied zijn wij betrokken geraakt bij het overkoepelende NURG-project van Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat. Vanwege de doelstellingen voor een waterstandsverlaging bij hoogwater (4 tot 7 cm) was er haast geboden bij de uitvoering van het project. Gedurende de uitvoering van het project is getracht zoveel mogelijk klei direct duurzaam te vermarkten. Voor

een aanzienlijke hoeveelheid is dat gelukt. Echter kwam er in korte tijd zoveel goede grondstof vrij dat de markt dit niet zo snel kon 'verwerken'. In het kader van 'duurzaam grondstoffengebruik' heeft K3Delta met instemming van Natuurmonumenten een kleidepot vergund gekregen, waar de klei kan worden opgeslagen. Het kleidepot is gesitueerd langs de dijk in een stroomluw gedeelte van de Maasuiterwaarden."

Overeenkomsten en verschillen

Jan van Casteren van aannemersbedrijf Wetering (mede-initiatiefnemer bij het project Demen-Dieden) uit Heesch gaf een toelichting op enkele belangrijke overeenkomsten en verschillen tussen de Hemelrijkse Waard en Demen-Dieden: "De natuur die wij bij Demen en Dieden willen realiseren is vergelijkbaar met de Hemelrijkse Waard, maar de uitvoering komt er anders uit te zien. Bij het project Demen-Dieden wordt fasegewijs gewerkt, waarbij de keramische klei zoveel mogelijk in één werkgang per schip wordt afgevoerd. Er worden bij voorkeur geen depots aangelegd. Dit heeft ook vanuit financieel opzicht de voorkeur, want de extra handeling met het in depot zetten van klei zoals dat bij de Hemelrijkse Waard is gebeurd, maakt de klei duurder."

Omroep Walraven

Heeft u de rondleiding door de Hemelrijkse Waard gemist? De lokale nieuwszender Omroep Walraven filmde de bijeenkomst en maakte er een nieuwsitem over. De uitzending is terug te kijken via de website van Omroep Walraven: www.omroepwalraven.nl > uitzending gemist > mei 2018 > Dinsdag 29 - Natuurlijke Streken De Meanderende Maas

Omroep Walraven vraagt Harry Hofman, organisator van en deelnemer aan de excursie, in de uitzending naar diens indruk van de Hemelrijkse Waard. "Wat ik eigenlijk heel mooi vind is de hoeveelheid water die je daar ziet. De geulen en dan ook de Maas. Een gedeelte lijkt wel op hoe het bij ons hier langs de dijk ook zal gaan worden met die waterpartijen. En dat vind ik wel heel veelbelovend."

Mede op verzoek van Harry Hofman uit Demen werd de rondleiding door de Hemelrijkse Waard georganiseerd.

Vervolg en planning

In de komende maanden worden nog een aantal onderzoeken uitgevoerd (onder andere natuuronderzoek) en wordt het milieueffectrapport (MER) opgesteld. Op basis van de conclusies uit het onderzoek wordt het definitieve ontwerp opgesteld. Zodra het definitieve ontwerp bekend is, organiseren wij een nieuwe inloopbijeenkomst om u daarover te informeren.

Vervolgens kunnen naar verwachting aan het einde van dit jaar de (concept) vergunningsaanvragen ter beoordeling aan het bevoegd gezag (gemeente Oss, provincie Noord-Brabant en Rijkswaterstaat) worden voorgelegd. Na publicatie van de ontwerpbesluiten (Ontgrondingenwet, Wabo, Waterwet en bestemmingsplan) is een proceduretijd van minimaal 6 maanden nodig. De uitvoering start vervolgens op zijn vroegst na het broedseizoen, omstreeks augustus 2019.

Uit de streek

In gesprek met de 'buren' Martien Koppens en Marjo Smits

Martien Koppens en Marjo Smits wonen in het Kerkje aan de Maasdijk in Dieden, recht tegenover het projectgebied. Voorheen huurde beeldkunstenaar Marjo de kerk voor exposities van het Monumenten Fonds Brabant. Toen de eigenaar besloot het kerkje in de verkoop te doen en aangaf het huurcontract op te willen zeggen, opperde partner Martien het idee om het kerkje te kopen. Martien en Marjo besloten het kerkje te kopen en vervolgens werd met instemming van de gemeente Oss een gedeelte van het kerkje geschikt gemaakt als woonruimte. In de expositieruimte exposeert Marjo haar eigen beelden en schilderijen, maar er kunnen ook andere kunstenaars exposeren.

Wat vinden jullie als 'buren' van het inrichtingsplan?

"Het inrichtingsplaatje ziet er al heel aardig uit", zo luidt de eerste reactie van Marjo. Martien reageert enthousiast en vult aan: "Er zal waarschijnlijk een grotere verscheidenheid aan biotopen ontstaan, het zal er een stuk natuurlijker op gaan worden. Bij een wandeling door de uiterwaarden naar het naastgelegen project dat al in uitvoering is kom ik al regelmatig Lepelaars tegen. Als dat in de toekomst ook hier zou kunnen..."

Wat willen jullie de initiatiefnemers van het project meegeven?

"Wij merken dat het pad door de Diedensche Uiterdijk in de winterperiode slechts begaanbaar is. Het zou mooi zijn als er in de uiterwaarden bij Demen en Dieden zowel ruimte is om te struinen als te wandelen over goed begaanbare (onderhouden) paden", aldus Marjo. Volgens Martien is de natuur ook gebaat bij rust en dus is het misschien wel goed om bepaalde delen bewust niet toegankelijk te maken. Beiden wijzen ook op het behoud van zicht op de Maas als belangrijk aandachtspunt.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Iwan Reerink
Senior projectleider K3Delta
024 348 88 54
i.reerink@k3.nl

www.k3.nl

K3DELTA

